

Тіні забутих предків (стислий переказ)

Михайло Коцюбинський

Іван був девятнадцятою дитиною в гуцульській родині Палійчуків. Іванко любив бігати у гори, в ліс, йому було там затишно. У сім років він умів знаходити цілюще зілля, розумів, про що співають птахи. Йому вже дали перше відповідальне завдання — пасти корів.

Вдома, у родині, Іван часто був свідком неспокою і горя. На його пам'яті вже двічі коло хати трембіла трембіта, оповіщаючи про смерть: раз, коли брата Олекса роздушило дерево в лісі, а вдруге, коли брат Василь загинув у бійці з ворожим родом. Це була стара ворожнеча між їхнім родом та родом Гутенюків. Хоч усі кипіли злістю, але ніхто не міг розповісти звідки пішла та ворожнеча.

Їхня родина була невелика: старі двоє та п'ятеро дітей. Решта 15 спочило на цвинтарі.

Незабаром Іван побачив зустріч ворожих родів. Вони вертали додому з храму. Раптом зчинився тиск. Як кремінь і криця стояли роди Гутенюків та Палійчуків. Іван теж кинувся у бійку. Біля воза побачив мале дівча. Подумав, що напевно то Гутенюкова дівка, ударив її в лице. Вона почала тікати, Іван зловив її, шарпнув за пазуху та розідрав. На землю впали нові кісники. Він їх видер та кинув у воду. Дівчина витягла цукерку, половину вкусила, а другу подала йому. Він узяв. Тепер вони сиділи рядочком, вона розповіла йому, що зветься Марічка, що пасе вівці.

Другого дня по бійці помер старий Палійчук. Тяжкі часи настали в родині по смерті господаря. Але в Івановій пам'яті татова смерть жила не так довго, як знайомство з дівчиною. Він стрівся з нею, коли вона пасла ягнята. Вони пасли тепер їх разом, не раз губили овечки.

Коли старшими стали, забави були вже інші. Тепер Іван був уже легінь, стрункий і міцний. Марічка теж була вже готова віддатись. Сходилися вже тепер коло церкви або десь в лісі, щоб старі не знали, як кохаються діти ворожих родів. Марічка любила, коли він грав на флюяру.. вона давно вже була Іванова, ще з 13-ти літ. Пасучи вівці, бачила часто, як цап перчить козу – все було так просто, що жодна нечиста думка не засмітила їй серця. Щоб не завагітніти, за поясом, на голім тілі, вона носила часник, над яким пошептала ворожка, їй ніщо тепер не зашкодить.

Однак не все так складалося, як думав Іван. Газдівство його руйнувалося, вже не було чого усім робити і треба було йти в найми. Пішов у полонину. За горбком, у долині він знайшов намет, в якому жили вівчарі. Вийшов ватаг і розповів, що Іван має робити.

За своє літування у полонині Іван зазнав немало пригод. Часом бив на полонині грім. У петрівку випав сніг – три дні не сходив. Потоваришував з Миколою – сирота, виріс у полонині, любив оповідати казки. Коли Микола занедужав, то Іван замість нього

пильнував ватри. Так літував Іван у полонині, аж поки вона не спустила.

Хлопець поспішав додому, але не застав Марічки. З а день до його повернення, забрала її вода. Несподівано заскочила повінь, вода збила її з ніг і понесла поміж скелі. Не могли її врятувати.

Іван не вірив. Пішов вздовж річки шукати тіло, і все-таки в одному селі знайшов. Його вже витягли, але він не впізнав Марічки. Великий жаль вхопив Івана за серце. Він щез. Люди думали, що загинув. Шість років не було, аж раптом з'явився. Незабаром оженився. Його Палагна була з багатого роду, здорова дівка, з грубим носом й волосатою шиєю. Поглядаючи на овечки, на корови, — Іван не журився, тепер він мав коло чого ходити. Як дитина для мами – такою була для нього худібка. Палагна йому допомагала. З неї була добра ґаздиня.

З ними сусідив Юра. Про нього казали, що він богує. Він був мольфар, його боялися, але потребували всі. Найгірше докучала їм Химка, яка вечорами перекидалася у пса та лазила по загородах сусідських.

Скільки клопоту було в Івана, він не мав навіть коли спам'ятатись. Ґаздівство потребувало вічної праці. Але часом, коли дивився на ліс, то чувся йому голос Марічки.

Чи кохав він Палагну – ніколи про це не думав. Він ґазда, вона – ґаздиня. Вони їздили разом до міста чи на храм. Так йшло життя.

На святий вечір Іван був завжди в дивній настрої, обкурював ладаном хати й кошари. Разом з жінкою загинали коліна, благаючи Бога, щоб припустив до вечері всі душі. І коли так молились, Іван був певен, що за плечима у нього плаче Марічка. І Бог давав приплід. Палатна вічно заклопотана була своїм ворожінням. Так йшло життя.

Завтра велике свято – теплий Юрій. Палатна прокинулась, щойно почало світати, роздяглася, пішла до дверей, ступала по мокрій траві, думала, що цього ніхто не бачить, щоб не пропало її ворожіння. Юра-мольфар стояв і дивився на неї. Вона хотіла втекти, але не могла. Він був вже близько, вона крикнула та побігла до хати. Щоб вона потім не робила, мольфарів погляд її в'язав.

Минуло 2 тижні, а Палагна не говорила Іванові про зустріч з Юрою. Іван став байдужим, помітно схуд. Думка Палагни все частіше зверталася до сусіди.

Одного дня на небі збиралися хмари, Юра їх поганяв, закликав грім. Йому це вдалося, але Юра впав на землю і важко дихав, потім наче уві сні побачив, як до нього біжить Палагна. Так вона стала його любаскою.

Іван дивувався, жінка стала щодня пишно вбиратися, часом щезала з дому, поверталася пізно, щодня пила з Юрою у корчмі, обіймалася з ним, не криючись. Іванові було байдуже, хоч одного разу бився за неї, але не зі злості, а так, для годиться, і то, коли люди звели – у корчмі.

Так само, як Палагна не трималася хати, так само марнів Іван, він навіть втратив охоту до їжі. Одного разу, проходячи повз хату Юри, він почув голос Палагни. Юра тримав перед собою ляльку і тикав пальцями в неї. Іван зрозумів, що це вони на нього намовляли. Він пішов, не чуючи землі під ногами, загубив стежку...

Іван прокинувся, його будила Марічка. Він бачив її перед собою, але розумів, що то

нявка. Йшов поруч з нею, боявся пустити її вперед, щоб не побачити криваву дірку ззаду у неї. Вона нагадала йому всі їхня дитячі забави. Все кудись щезло – турботи, страх смерті, Палагна і мольфар.

Прийшли на галявину. Враз Марічка здригнулася і стала, раптом зникла. Іван був сам, сум обняв його. Але ось з лісу вийшов якийсь чоловік. Він був без одягу, склав на живіт зарослі вовною руки, підійшов до Івана. Той упізнав його це був чугайстир, добрий лісовий дух, що боронить людей від мавок: зловить їх та роздере. Вони почали танцювати. Через деякий час старий зник у лісі.

Але де була Марічка? Іван ще мав їй оповісти про своє життя. Він почав її шукати, доносився її голос, що кликав його. Раптом почув, що тягне його безодня.

Другого дня знайшли пастухи ледве живого Івана.

Сумно оповістила трембіта горам про смерть. Палатна поправляла полотно на мерцеві, дух воску підіймав з грудей до горла жалість. В одчинені двері вступали до хати все нові гості. Згинались перед тілом коліна. У хаті ставало тісно. Починалась забава. Одним за одним гості вставали з лавок та розходилися по кутках, де було весело. Про тіло забули. Тільки три баби лишились при нім. Молодиці липли до гри. Палатна не голосила більше. Вже було пізно і треба було прийняти гостей. Веселість все розпалювалась. Всі говорили вголос, наче забули, чого вони тут, оповідали свої пригоди і реготались. На подвір'ї розіклали вогнищу і справляли навколо нього веселі ігрища. Навіть старі приймали участь у забаві.

Поміст двигтів у хаті під вагою молодих ніг, і скакало на лаві тіло, трясучи жовтим обличчям, на якому усе ще грала загадкова усмішка смерті. Під вікнами сумно ридали трембіти.